

VELI-MATTI KÄRKKÄINEN
A Constructive Christian
Theology for the Pluralistic
World. Volume I: Christ
and Reconciliation (2013,
453 s.); Volume II: Trinity
and Revelation (2014, 471
s.); Volume III: Creation
and Humanity (2015,
554 s.). Grand Rapids, MI:
Eerdmans.

Veli-Matti Kärkkäisen viisiosainen kirjasarja *A Constructive Christian Theology for the Pluralistic World* ottaa perinteisen systemaattisen teologian kysymyksenasetteluihin uskontodialogisen, konstruktivisen ja kontekstuaalisen näkökulman. Tässä arviossa käsittelen sarjan kolmea ensimmäistä osaa, jotka käsittelevät kristologiaa, triniteettiä ja ilmoitusta sekä luomakuntaa ja ihmisyttä.

Teokset käsittelevät myös teemoja, joita systemaattisen teologian yleisesityksissä ei perinteisesti ole tavattu. Ajassamme teologian on otettava huomioon myös uskontopluralismi, muiden uskontojen tuomat haasteet ja mahdollisuudet. Dialogi on mahdollista toisia ymmärtävällä ja kunnioittavalla tavalla kun dialogin osapuolet ymmärtävät omat lähtökohtansa. Konstruktivinen teologia syntyy paitsi dialogissa ympäröivän kulttuurin kanssa myös tuntemalla omat juuret. Tavoitteena on rakentaa hyvän perustan päälle uutta kysellen, tutkien, ymmärtäen, kyseenalaistaen ja tiedostaen. Tässä tehtävässä täytyy onnistua välttämään relativismin sudenkuoppa.

Kärkkäinen hahmottelee oman paikkansa modernin teologian kentällä dialogiseksi ja ekumeeniseksi. Hänen laaja globaalin teologian tuntemuksensa antaa kirjasarjalle uskottavan pohjan. Kärkkäinen tietää myös itse eletyn ja koetun kautta, mistä puhuu. Modernin globaalin teologian (glocal theology) lähtökohta on tietoisuus omis-

ta (lokaaleista) perinteistä ja samalla avoin keskusteleavuus koko rikkaaseen kristilliseen perintöön ympäri maailman. Ymmärrystä on laajennettava oman ja muiden uskontojen ja maailmankatsomusten suuntaan. Kyse ei ole pyrkimyksestä universaaliin kokonaisteologiaan, vaan joustavasta keskustelusta sekä tilan antamisesta erilaisille näkemyksille ja perinteille.

Kirjasarjan kantava ajatus on juuri metodin keskusteleavuus. Kärkkäinen puhuu ”koherentista, inklusivistisesta, dialogisesta ja vieraanvaraisesta metodisesta visiosta”. Kirjasarja antaa harkitusti äänen myös muille teologeille ja eri uskontojen edustajille, mikä vahvistaa dialogista näkyä teologian metodista. Kolmannen osan luonnontiedettä käsittelevässä osiossa ääneen pääsevät myös luonnontieteilijät. Keskustelua muiden uskontojen kanssa voi luonnehtia pikemmin kuvaavaksi ja vertailevaksi kuin suoranaisten konstruktiviseksi tai vastavuoroiseen muutokseen pyrkiväksi. Tätä lähestymistapaa voi kuitenkin pitää perusteltuna, koska Kärkkäisen laajamittaisiin asiantuntemus on juuri kristillisessä teologiassa.

Lukemista helpottaa, että ensimmäisessä osassa tarjotun perusteellisemmän metodin esittelyn lisäksi sarjan intentio esitellään lyhyesti myös sen muissa osissa. Näin joka osan voi lukea myös itsenäisenä teoksena, joka kuitenkin kuuluu osaksi laajempaa kokonaisuutta.

Kirjasarjan ensimmäinen osa, *Christ and Reconciliation*, käsittelee kristologiaa. Nimensä mukaisesti kirja nojaa raamatulliseen ja kristilliseen traditioon pohjaavaan käsitykseen Kristuksesta sovittajana. Kirjan nimivalinta heijastaa myös sarjan laajempaa tehtävää kristinuskon sisällön ymmärtämiseksi niin, että modernin ajan kysymyksenasettelut tulevat huomioiduiksi. Sovitus tarkoittaa myös kristillisestä näkökulmasta hajonneiden suhteiden korjaamista. Niinpä vieraanvarainen ja dialoginen suhtautuminen asuu

syvällä kristinuskon omassa itseymmärryksessä: sovitus ymmärretään laajaksi käsitteeksi, joka kutsuu ihmisten väliseen rakkaudelliseen vuorovaikutukseen ja sovitukseen.

Kirja koostuu kahdesta laajasta pääluvusta, jotka käsittelevät Kristusta. Teemoja ovat Jeesuksen elämä, merkitys ja sanoma; uskontunustuksen kristologiset sisällöt, Logos- ja Henkikristologia, Pojan ja Hengen erityislaatuinen vastavuoroinen suhde sekä Jeesus muiden uskontojen valossa. Lisäksi käsitellään sovittamista eli ristiä, pelastusta kolmiyhteisen Jumalan toimintana ja kirkon mission näkökulmasta sekä pelastusoppia muiden uskontojen näkökulmasta. Keskeisimpänä sisältönä on Kristuksen ymmärtäminen kolmiyhteisen Jumalan pelastushistorian kautta.

Vaikka otsikollisesti dialoginen ote näkyy selvimmin kummankin pääluvun viimeisessä alaluvussa, jotka käsittelevät laajemmin kristologiaa suhteessa muihin maailmanuskontoihin, dialogi on kantava teema myös muissa alaluvuissa. Kirjasarjan kristologinen painotus – Kristuksen keskeisyys kristinuskossa ja mitä se tarkoittaa muiden uskontojen kannalta – näkyy myös sarjan kahdessa seuraavassa osassa. Niinpä myös kolminaisuusoppia, ilmoitusta, luomakuntaa ja ihmisyttä tarkastellaan Kristus-linssin läpi.

Kirja tarjoaa ikkunan uskontodialogin perusteisiin selkeällä ja tiivistetyllä kuvauksella kunkin maailmanuskonnon käsityksestä Kristuksen jumaluudesta ja ainutlaatuisuudesta. Kirjoittajan identiteetti pais-taa tekstistä selvästi läpi kautta linjan. Kuten alun metodisessa johdannossa ilmaistaan: dialogi ei ole erilaisuuden poissulkemista tai relativismia vaan kunnioittavaa vuoropuhelua. Keskiössä on oman identiteetin ymmärtäminen ja tunnustaminen.

Sarjan toinen osa *Trinity and Revelation* käsittelee pääluvuisaan ilmoitusta raamatullisena ja opillisena kysymyksenä, Kolminaisuutta Ju-

mala-puheen mahdollisuuksien, sekulaarin ajan, *communio*-käsitteen ja Jumalan attribuuttien kautta. Jälleen kahden alaluvun verran keskitytään myös muiden uskontojen näkökulmiin ilmoituksesta ja kristinuskon kolmiyhteisen Jumalan käsitteeseen muiden uskontojen tarkasteluperspektiivistä. Heti alkuun huomioidaan ilmoitus-käsitteen määrittelyvaikeus ja siihen liittyvä problematiikka. Siinä missä historiassa keskustelua ovat aiheuttaneet muun muassa sanainspiraation, Sanan ja Hengen välisen jännitteen ja jumalallisen ja inhimillisen suhteen ymmärtäminen, moderni aika tuo tulkintaan omat haasteensa pluralismin ja maailmankatsomusten kirjon myötä.

Kirja liittyy moderniin, erityisesti katolisessa teologiassa Vatikaanin toisen konsiilin jälkeiseen painotukseen ilmoituksesta pikemmin tapahtumana kuin ideana saati suorana informaationa. Kristillisen käsityksen ilmoituksesta tekee erityislaatuiseksi sen historiasidonnaisuus ja Jumalan ymmärtäminen relaatioina (ns. *communio*-teologia). Juutalaisuudessa ja kristinuskossa keskeinen historian käsite ilmoituksen ymmärtämisessä ei merkitse aasialaisissa uskonnoissa ja islamissa mitään. Verrattuna fundamentalistiseen pyhien kirjoitusten tulkintaan juutalaisuuden ja kristinuskon historiatulkinta antaa liikkumavaraa myös opin tulkinnassa. Avoin tulkinta antaa mahdollisuuksia dialogille mutta on myös haaste. Jos oletamme, että eri uskonnoissa annetuissa ilmoituksissa voidaan havaita Jumalan ”jälkiä”, mistä saamme välineistön näiden totuuksien arvottamiseen – ja tarvitseeko niitä edes arvottaa? Kristitty tulee dialogiin omasta traditiostaan. Kärkkäisen mukaan kristillinen, luonteeltaan dynaaminen ja monimuotoinen käsitys ilmoituksesta, antaa dialogille hyvät lähtökohdat.

Kolminaisuus, joka ilmenee todellisuudessamme relaatioina, voi olla avain myös keskusteluun muiden uskontojen kanssa. Kärkkäinen

esittää triniteettiteologiaa ”teo-logical pluralismien korrektiiviksi. Teosentrisen, kristosentrisen tai pneumatologisen lähestymistavan vaihtoehdoksi tarjotaan trinitaarista uskontoteologiaa. *Communio*-teologinen käsitys triniteetistä avaa mahdollisuuden toisen kohtaamiseen vastavuoroisessa ja kunnioittavassa hengessä. Kristittyjen Jumala, joka on itse vuorovaiikutuksellisessa suhteessa kolminaisuuden persoonien kesken, on olemuksellisesti avoin dialogin mahdollisuudelle.

Kolmas osa, *Creation and Humanity*, jakautuu kahteen päälukuun. Ensimmäinen käsittelee luomakuntaa ja jälkimmäinen ihmisyyttä erityisesti teologisen antropologian näkökulmasta, edelleen keskustellen myös tieteen teorioiden ja muiden uskontojen käsitysten kanssa. Myös naturalismin ja skientismin argumentaatiota ja sen ongelmia käydään läpi. Koska tiede on ainakin relatiivisessa mielessä universaali ilmiö, se tarjoaa kiinnostavan heijastuspinnan uskonnolliselle keskustelulle luomisesta ja toki uskonnosta yleisemminkin.

Kirjassa käsitellään aikamme ilmiöitä hengästyttävään tahtiin. Teemoiksi nousevat niin kvanttifysiikka, sattuma, ajan käsite, antrooppinen periaate kuin neuroteologiakin. Kaikkien luonnontieteellisten teemojen käsittelyssä on hyvä huomata, että kirja ei pyri olemaan luonnontieteellinen oppikirja, vaan esimerkkejä marssitetaan osaksi keskustelua ihmisyydestä ja luomakunnasta juuri kristillisen teologian puolelta nousevassa dialogisessa, toivottavasti ymmärrystä ja vastavuoroisuutta lisäävässä hengessä.

Toinen pääluku nostaa esiin ajallemme tyypillisiä kysymyksiä ihmisyden muuttuneesta asemasta. Teologia pyrkii pitämään kiinni ihmisen erityislaatuisuudesta muuhun luomakuntaan nähden. Kirja pyrkii vastaamaan keskeisiin kysymyksiin: Miten ihmisyyden näyttäytyminen modernissa ajassa? Mitä ihmisen va-

paus tarkoittaa ja miten ihmisyyden ja luotuisuuden suhteutuvat ajassamme toisiinsa? Mitä vastuu luomakunnasta tarkoittaa ja miten ihminen on osa luomakuntaa? Miten vieraanvarainen ihmisyyden ja dialogisuus voivat toteutua vastakkaisasettelujen ja väkivallan ajassa? Ihmisyyttä tarkastellaan modernin neurotieteen tutkimustulokset huomioon ottaen. Kärkkäinen ehdottaa, että ihmisluontoa voisi ajassamme kuvata termillä moniulotteinen monismi (multidimensional monism), jossa ihmisluontoa tarkastellaan psykosomaattisena kokonaisuutena ja pyritään eroon tiukasta sielu(mieli)-ruumis-erottelusta.

Kirjassa kristinuskon ihmiskäsitys nousee olennaisesti inkarnaatiosta: Jumalan Poika on itse tullut ihmiseksi. Kristillisellä antropologialla on inkarnaatioissa teologinen perusta. Teoksen loppuosa nostaa esiin päivänpolttavat kysymykset väkivallasta, kärsimyksestä synnin seurauksena, vääristyneistä valtasuhteista ja ajoittain hukassa olevasta ihmisyyden käsitteestä. Kristillinen maailmankatsomus pitää yllä käsitystä ihmisestä ainutlaatuisena, luotuna olentona, Kolmiyhteisen Jumalan kuvana. Luotuisuuden taustaa vasten jokainen ihmiselämä on määräämättömän arvokas, taustasta, rodusta, sukupuolesta tai kansallisuudesta riippumatta. Tämän korostaminen ei ole uskontodialogeissaan vähäinen tehtävä.

Teosten tyyli on sopivassa suhteessa populaarin kerronnallista ja tieteellisen perusteellista. Kirjasarja liittyy korkeatasoisella ja persoonallisella tavalla systemaattisen teologian yleisesitysten jatkumoon sekä tarjoaa työkaluja keskusteluun modernin systemaattisen ja konstruktivisen teologian ja ympäröivän kulttuurin välillä.

TIINA HUHTANEN, TEOL. TRI